

ความรุนแรง ต่อเด็กนักเรียน ปัญหาและแนวทางแก้ไข

จากกระแสข่าวที่โด่งดังเรื่องผู้ช่วยครูในโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่งทำร้ายเด็กนักเรียนอย่างไร้ความเมตตา¹ ทำให้สังคมเกิดการตั้งคำถามถึงคุณภาพและมาตรฐานของครูในโรงเรียน ว่าเพราะเหตุใดบุคลากรทางการศึกษาจึงขาดจริยธรรมถึงขนาดทำร้ายร่างกายนักเรียนซึ่งเป็นเพียงเด็กกอนุบาลได้ เป็นที่น่าตกใจว่าพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นหลายครั้ง และมีบุคลากรในโรงเรียนหลายคนที่มีพฤติกรรมทำร้ายร่างกายเด็กเช่นกัน แสดงให้เห็นว่าการทำร้ายร่างกายดังกล่าวนี้เป็นเรื่องปกติ ประกอบกับผู้อำนวยการโรงเรียนที่แสดงพฤติกรรมเหมือนเป็นการให้ท้ายโดยกล่าวว่าการทำร้ายร่างกายนักเรียนเป็นเรื่องปกติของการเรียนรู้² การใช้ความรุนแรงต่อเด็กในโรงเรียนดังกล่าวจึงเป็นการตอกย้ำกระแสข่าวที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งว่า มีการทำร้ายตลอดจนล่วงละเมิดเด็กนักเรียนในลักษณะต่างๆ ในโรงเรียนของประเทศไทย สังคมจึงควรตั้งคำถามว่าเพราะเหตุใดการที่ครูทำร้ายนักเรียนจึงเป็นเรื่องปกติในสังคมไทย

สำนวนที่ว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” หรือคำว่า “ไม่เรียวสร้างคน” สะท้อนถึงทัศนคติและวิถีคิดของสังคมไทยตั้งแต่สมัยอดีตที่มองว่าเรื่องการตี เป็นการแสดงความรัก ความปรารถนาดีที่ต้องการให้เด็กได้ดี ทำให้การตีเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ การตีสามารถทำให้ผู้เรียนได้ดีและสังคมไทยก็ยอมรับโดยดูขยี้ว่าเรื่องการตีเป็นสิ่งที่ยอมรับกันได้ ใครๆ ก็ทำกัน เรื่องนี้จึงอยู่ในการดำเนินชีวิตและวิถีของสังคม^{3,4,5,6} แต่ต่อมาการตีได้ขยายบริบทไปเป็นการใช้ความรุนแรงหลายรูปแบบที่ครูกระทำต่อนักเรียน ทำให้นักเรียนและครอบครัวจำยอมที่ต้องยอมรับ แต่เมื่อสังคมตระหนักถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนมากขึ้นและปฏิเสธความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกระเบียบห้ามตีนักเรียนขึ้น แต่ก็ยังปรากฏว่ามีข่าวการตีและใช้ความรุนแรงต่อนักเรียนในหนังสืออย่างสม่ำเสมอ เพราะอะไรจึงเป็นเช่นนั้น การวิเคราะห์ถึงประเด็นดังกล่าวอย่างเป็นระบบจะช่วยให้เห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในอนาคต บทความนี้จะพิจารณาถึงบริบทและความเป็นไปของรูปแบบการศึกษาของไทย แนวคิดและบทบาทของครู รวมทั้งทัศนคติที่สังคมมอบให้ครูและการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น และวางแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้

บริบทการศึกษาและความสัมพันธ์ระหว่างครู-ศิษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ในอดีต สังคมไทยยกย่องพ่อแม่และบุคคลที่ควรแก่การเคารพนับถือว่าเป็นครูคนแรก ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาทางการศึกษาที่เป็นระบบและมีวิชาชีพครูเกิดขึ้น ก็ตามมาด้วยมาตรฐานวิชาชีพที่สังคมยอมรับ จนกลายเป็นระบบการศึกษาขึ้น โดยในอดีต หากศึกษาบริบทของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ผ่านพงศาวดาร⁷ วรรณกรรมหรือวรรณคดี⁸ ตำนาน นิทาน เรื่องเล่า⁹ ความสัมพันธ์ฉันศิษย์-ครูของไทย มักเป็นไปในลักษณะที่มากกว่าการให้วิชาความรู้ กล่าวคือ ในสมัยก่อน ศิษย์จะต้องไปอยู่อาศัยกับครู คอยช่วยและทำงานกับครูในรูปแบบต่างๆ โดยก่อนที่ลูกศิษย์จะไปอยู่กับครู พ่อแม่หรือผู้ปกครองจะต้องทำพิธีมอบตัวศิษย์ต่อครูโดยนำพาน ดอกไม้ เครื่องสักการะเงินค่าครู ไปมอบให้ครู นับว่าเป็นการมอบตัวเพื่อขอเป็นศิษย์ให้ครูมอบความรู้ คอยสั่งสอน เมื่อศิษย์มาอยู่กับครูย่อมได้เห็นการใช้ชีวิต แง่คิด การปฏิบัติตนเอง ครูจะทำให้ศิษย์ซึมซับสิ่งต่างๆ เหล่านี้ไปด้วย ดังนั้นในแง่นี้การให้ความรู้ของครูจึงไม่ใช่แค่วิชาการเท่านั้น แต่ศิษย์ยังได้แนวทางในการใช้ชีวิตหรือการปฏิบัติตนด้วย แต่ในระบบการศึกษาสมัยใหม่มีฝ่ายครูเป็นผู้ให้บริการ ฝ่ายนักเรียน-ผู้ปกครองเป็นผู้รับบริการ ทำให้ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดในอดีตกลับห่างเหินกันมากขึ้น

จากงานเขียนของสมเด็จพระยาบรมราชานุภาพ การศึกษาของ ศ.นิธิ เอียวศรีวงศ์¹⁰ และนักวิชาการต่างๆ¹¹ แสดงให้เห็นว่าการไหว้ครูในอดีตเป็นการไหว้ครูที่เป็นวิชาความรู้ บูรพาจารย์ และครูที่เสียชีวิตไปแล้ว (ผีครู) ไม่ใช่การไหว้ครูที่มีชีวิต ต่อมาใน ปี 2484 พิธีกรรมไหว้ครูได้ถูกทำให้เปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นนโยบายของรัฐที่กำหนดให้โรงเรียนทุกแห่งจะต้องปฏิบัติตาม¹² โดยในบริบทการไหว้ครูที่เป็นนโยบายของรัฐนี้ การไหว้ครูถูกเปลี่ยนแปลงไปจากการไหว้ครูที่เป็นผี เป็นสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นการไหว้ครูที่มีชีวิต กระบวนการไหว้ครูถูกทำให้ดูศักดิ์สิทธิ์ขึ้น

ภาพ: <https://thematter.co/science-tech/school-of-violence-and-overlooked-crisis/9409>

จากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมดังกล่าว ทำให้สถานะของครูอยู่สูงกว่านักเรียน การมีสถานะที่สูงกว่าในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างครูและศิษย์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ครูบางคนกลับนำสถานะและอำนาจที่สังคมมอบให้ดังกล่าวไปใช้ในทางที่ผิด มีการใช้อำนาจลงโทษนักเรียนที่อยู่ในความดูแลของตนเอง จากข่าวคราวการลงโทษนักเรียนที่ปรากฏตามสื่อสารมวลชนต่างๆ พบว่ารูปแบบการลงโทษมีหลากหลาย ขยายขอบเขตไปถึงเรื่องการทำร้ายร่างกายในหลายรูปแบบและมีการใช้ความรุนแรง เช่น ฟาดอย่างรุนแรง¹³ การสั่งให้ลูกนั่ง¹⁴ ตะ¹⁵ ตบ¹⁶ การใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ^{17,18} นอกจากนี้ ปัจจุบันยังพบว่ามีหลายกรณีที่ครูหรือโรงเรียนใช้อำนาจในฐานะครูอาจารย์ในการบังคับให้นักเรียนกระทำการ หรือไม่กระทำการใดๆ เช่น การบังคับซื้อของ การออกกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ โดยนักเรียนจะต้องจำยอมหรือจำนนที่จะต้องทำ^{19,20,21,22} เพราะหากไม่ทำจะทำให้นักเรียนได้รับการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือถูกตีตราเช่นนี้ มิติของการลงโทษจึงเปลี่ยนแปลงไปเป็นการครอบงำหรือการใช้อำนาจที่เหนือกว่าจากครูและโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการกับ ระเบียบเรื่องการลงโทษนักเรียน

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้ใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษา พ.ศ. 2548 เป็นแม่บทในการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาที่กระทำความผิด โดยระเบียบดังกล่าวได้กำหนดจุดมุ่งหมายในการลงโทษไว้ว่าการลงโทษมีความมุ่งหมายเพื่อการสั่งสอนเท่านั้น ไม่มีความมุ่งหมายเพื่อการอื่น ๆ แต่อย่างใด และได้กำหนดหลักการและวิธีการในการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาไว้ 4 วิธี คือ 1) ว่ากล่าวตักเตือน 2) ทำทัณฑ์บน 3) ตัดคะแนนความประพฤติ และ 4) ทำกิจกรรมเพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และห้ามลงโทษนักเรียนและนักศึกษาด้วยวิธีรุนแรง หรือแบบกลั่นแกล้งหรือลงโทษด้วยความโกรธหรือด้วยความพยาบาท โดยให้คำนึงถึงอายุของนักเรียนหรือนักศึกษา และความร้ายแรงของพฤติกรรมประกอบการลงโทษด้วยการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาให้เป็นไปเพื่อเจตนาที่จะแก้แค้นและความประพฤติไม่ดีของนักเรียนหรือนักศึกษาให้รู้สำนึกในความผิดและกลับมาประพฤติตนในทางที่ดีต่อไป นอกจากนี้ระเบียบยังกำหนดให้ผู้บริหารโรงเรียน หรือผู้ที่ผู้บริหารโรงเรียนมอบหมายเป็นผู้มีอำนาจในการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษา

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการแล้วจะพบว่าไม่ได้กำหนดให้การตีเป็นการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษา แต่ปัจจุบันการตีก็ยังเป็นการลงโทษนักเรียนที่ทำกันอย่างแพร่หลายในโรงเรียน เช่นนี้จะแสดงให้เห็นได้หรือไม่ว่า ครูและสถานศึกษาไม่ยอมรับ และไม่ปฏิบัติตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การขับเคลื่อนทางสังคม ภายหลังเหตุการณ์ครูทำร้ายนักเรียน

กรณีครูจุ่มนั้น ในทางคดี ผู้ปกครองของนักเรียนที่ถูกครูผู้ช่วยทำร้ายได้เอาผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญากับครูผู้ก่อเหตุ โดยครูถูกศาลสั่งจำคุกฐานทำร้ายร่างกาย และมีการฟ้องเป็นคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าเสียหายอีกด้วย²³ นอกจากนี้กลุ่มผู้ปกครองและเครือข่ายได้เข้าร้องเรียนต่อกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งรวมตัวกันเข้าไปพูดคุยกับโรงเรียนเพื่อให้รับผิดชอบในกรณีดังกล่าวด้วย

เหตุการณ์ที่ครูผู้ช่วยทำร้ายนักเรียนชั้นอนุบาลที่เป็นข่าวโด่งดังนี้ ก่อให้เกิดการถกเถียงและการเคลื่อนไหวในสังคมอย่างกว้างขวาง ทั้งจากกลุ่มผู้ปกครองของนักเรียนเองและเครือข่ายทางสังคมขอให้ลงโทษครูและโรงเรียนที่ก่อเหตุ รวมทั้งเคลื่อนไหวให้กระทรวงศึกษาธิการหามาตรการเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวยิ่งขึ้นอีกในอนาคต กระทรวงศึกษาธิการ โดย ดร.กนกวรรณ วิชาวัณย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมคณะได้เข้าร่วมประชุมพร้อมทั้งคณะผู้ปกครอง และผู้แทนโรงเรียนหลายครั้ง เพื่อปรึกษาหารือถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น²⁴ โดยในเบื้องต้นได้สั่งให้ตรวจสอบใบประกอบวิชาชีพของครูในโรงเรียนทั้งหมด ปรึกษาหารือถึงทางออกร่วมกัน ทางด้านสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ได้สั่งการให้มีการตรวจสอบใบประกอบวิชาชีพของครูในโรงเรียนเอกชนทั่วประเทศตามมา²⁵ เนื่องจากพบว่า มีครูในโรงเรียนเอกชนจำนวนหนึ่ง ซึ่งรวมถึงครูจุ่มไม่มีใบประกอบวิชาชีพ

เหตุการณ์ครูผู้ช่วยทำร้ายร่างกายนักเรียนดังกล่าวทำให้เกิดการขุดคุ้ยตรวจสอบในเรื่องอื่นตามมาด้วย โดยหลายฝ่ายมีความเห็นเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นครั้งนี้ มาจากการที่ธุรกิจการศึกษาในประเทศไทยเจริญเติบโตและเฟื่องฟูมากขึ้น กล่าวคือ พ่อแม่ผู้ปกครองยินดีที่จะจ่ายค่าใช้จ่ายเพื่อให้บุตรหลานตนเองได้เรียนกับครูที่มีการโฆษณาว่ามีคุณภาพ โดยเฉพาะโรงเรียนนานาชาติทำให้เกิดความต้องการครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นจำนวนมาก และด้วยความที่เป็นธุรกิจการศึกษา จึงลดต้นทุนดำเนินการเพื่อให้เกิดผลกำไรโดยจ้างครูบางรายที่ไม่มีใบประกอบวิชาชีพด้วย^{26,27} ดังเช่นกรณีครูจุ่ม

ถอดบทเรียนการปฏิรูประบบสุขภาพ เพื่อแก้ปัญหาครุทำร้ายเด็ก

จากความสำเร็จของการปฏิรูประบบสุขภาพของประเทศไทย จนเป็นกรณีศึกษาในระดับโลก ทำให้สรุปบทเรียนได้ว่าการนำผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ทั้งประชาชน ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดบริการสุขภาพ หรือกำหนดนโยบายสุขภาพ ในแต่ละระดับเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จในการปฏิรูประบบสุขภาพ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและสังคมจะเป็นการตรวจสอบ ส่งเสริม และต่อยอดการทำงาน ทำให้การทำงานของบุคลากรในระบบมีความตื่นตัวในการทำงานตลอดเวลา ดังนั้น แนวทางป้องกันปัญหาการทำร้ายร่างกายในโรงเรียน จึงควรให้ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียนด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ไม่ควรผลักภาระในการดูแล และจัดการศึกษาให้กับครูและโรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียว ครอบครัว ชุมชน และสังคมจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบการศึกษา บริหารจัดการ ติดตาม ตรวจสอบการจัดการศึกษาของครูและโรงเรียนอย่างจริงจัง

แม้ว่าปัจจุบันจะมีกฎหมายกำหนดให้การบริหารสถานศึกษา จะต้องนำชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานก็ตาม²⁸ แต่การดำเนินการดังกล่าวยังจำกัดอยู่เฉพาะนโยบายเท่านั้น ไม่มีการนำชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมจริงจังในการสอนนักเรียนในแต่ละวัน ซึ่งแตกต่างจากฝ่ายสุขภาพที่นำอาสาสมัคร ชุมชน สังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในทุกๆระดับ ประกอบกับทัศนคติของสังคมไทยที่มีต่อครูและโรงเรียนที่สังคมไม่กล้าไปวุ่นวายหรือก้าวก้าวยการดำเนินการ เพราะครูหรือโรงเรียนมีสถานะที่สูงกว่า ทำให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนนั้น ครูและสถานศึกษาจะเป็นผู้ผูกขาดการดำเนินการเองทั้งหมด ขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนและสังคม

ดังนั้นการดำเนินการในขั้นต้น การนำชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาควรทำตั้งแต่ระดับปฏิบัติการ ระดับการสอนในแต่ละวัน จนถึงระดับนโยบาย ซึ่งปัจจุบันมีตัวอย่างของโรงเรียนบางแห่งที่นำชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกับโรงเรียนในเรื่องต่างๆ เช่น อาหารกลางวัน²⁹

ซึ่งได้ผลที่เป็นรูปธรรมคือ การดำเนินการของโรงเรียนโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสามารถจัดการอาหารที่มีคุณภาพแก่นักเรียนได้ จึงควรแก้ปัญหาในทางปฏิบัติว่าจะทำอย่างไรให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม เข้ามามีส่วนร่วมกับครูและโรงเรียนได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

บทส่งท้าย

ปัจจุบัน สังคมกำลังตั้งคำถามถึงคุณภาพและมาตรฐานของครูในโรงเรียน ว่าเพราะเหตุใดจึงขาดจริยธรรมทางวิชาชีพถึงขนาดทำร้ายร่างกายนักเรียน แม้ในอดีต การตีอาจเคยเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกฝนบ่มเพาะเด็ก โดยพ่อแม่ นำบุตรมาฝากฝังให้อาศัยและเรียนวิชากับครู แต่ในปัจจุบัน การตีได้ขยายบริบทไปเป็นการใช้ความรุนแรงหลายรูปแบบที่ครูกระทำต่อนักเรียน แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบห้ามตีนักเรียนขึ้น แต่ก็ยังปรากฏว่ามีข่าวการตีและใช้ความรุนแรงต่อนักเรียนบ่อยครั้ง ปัจจุบันเครือข่ายทางสังคมได้เคลื่อนไหวให้กระทรวงศึกษาธิการทามาตรการเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นอีกในอนาคต แนวทางในการแก้ปัญหาในระยะยาวคือการนำชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับปฏิบัติการ ระดับการสอนในแต่ละวัน จนถึงระดับนโยบาย ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินการของโรงเรียนโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพแก่นักเรียนได้

ภาพ: <https://www.sanook.com/news/1183473>

รอยขีดข่วนของเด็กจากการถูกลงโทษ